

Právní rozbory Rodinných listů

Odpovědnost manžela za závazky

JUDr. Jiří Vlastník, advokát

Moderní soukromé právo staví (obvykle) do středu svého zájmu jednotlivce a chrání jeho svobodu jednat podle vlastního rozhodnutí, za což jednotlivec též nese plnou odpovědnost. Obecně platí, že každý (dospělý a příčetný) člověk odpovídá sám za sebe, za všechny důsledky svého jednání a na jeho majetku

se případně věřitel může hojit. Právní úprava manželství a společného jmění manželů (dále „SJM“) tuto obecnou představu o spravedlnosti do určité míry popírá; k tíži manžela klade některé závazky jeho protějšku, v určitých případech umožňuje dlužníkovi omezit právo věřitele uspokojit se z jeho majetku právě vstupem do manželství. Předmětem tohoto článku bude pojednání o povinnosti manžela snášet uspokojení závazků druhého z manželů ze SJM,¹⁾ do něhož sám přispívá, vyjasnění povinnosti manžela plnit závazky druhého manžela, spadající do SJM, společně a nerozdílně s ním a konečně nastínění některých změn, které v této oblasti přinese nový občanský zákoník.

Práva věřitelů k majetku ve společném jmění manželů

Vymezení společného jmění manželů

SJM představuje určitou právem vymezenou množinu majetku a závazků, podléhající zvláštním pravidlům. Tato pravidla odrážejí přesvědčení zákonodárce o tom, že zákonem je třeba upravit manželské majetkové vztahy zvláštním způsobem (do značné míry bez ohledu na vůli manželů)²⁾ a posílit vzájemnou solidaritu manželů, a to zejména vzhledem k tomu, že smyslem manželství je výchova dětí, zajišťovaná zpravidla převážně jedním z manželů, jemuž je třeba kompenzovat majetkovou ztrátu, která mu pění o děti vzniká. Okamžikem uzavření manželství a po dobu jeho trvání **přestávají manželé zásadně nabývat majetek do svého vylučného vlastnictví** (až na zákonem stanovené výjimky), ale nabývají jej **do SJM**.

SJM je podle § 143 odst. 1 platného občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) tvořeno jednak **majetkem, nabytým jedním nebo oběma manžely za trvání manželství** (s výjimkou majetku nabytého dědictvím,

darem, podle restitučních předpisů, věcí sloužící osobní potřebě jednoho z manželů a majetku nabytého jedním z manželů za majetek v jeho vylučném vlastnictví), a jednak **závazky vzniklémi jednomu nebo oběma manželům za trvání manželství** (s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého). Ustanovení § 145 (odst. 3) obč. zák. následně doplňuje, že *závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně*.

Výchozí ideou SJM je to, že **vše v SJM patří oběma manželům společně** (byť se na nabytí majetku v SJM třeba nepodíleli stejnou měrou) a oba manželé **společně plní všechny závazky v SJM** (byť jejich vznik za trvání manželství přivodil jen jeden z manželů).³⁾ Obsah SJM mohou manželé modifikovat dohodou uzavřenou ve formě notářského zápisu. Takto mohou manželé SJM zúžit i rozšířit, případně vyhradit vznik SJM k okamžiku zániku manželství (až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti). Platí však, že manželé se mohou vůči jiné osobě na smlouvu uvedenou v předcházejících odstavcích odvolat jen tehdy, je-li jí obsah této smlouvy znám (§ 143a obč. zák.). Smluvní úprava SJM tak má význam zejména **pro vzájemný vztah obou manželů** z pohledu správy SJM a vypořádání SJM při jeho zániku; vůči třetím osobám je její význam **omezený**.⁴⁾ Ustanovení § 148 obč. zák. dále předvídá zúžení SJM **rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů** (též až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti), a to shledá-li soud, že je pro to závažný důvod, v každém případě pak vždy, získá-li jeden z manželů oprávnění k podnikatelské činnosti nebo stal-li se neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Pro účinnost zúžení SJM rozhodnutím soudu vůči třetím osobám se předchozí znalost takového rozhodnutí z jejich strany nevyžaduje, a lze proto dovodit, že takové rozhodnutí je vůči třetím osobám účinné bez dalšího, byť názory na tuto otázku se různí.⁵⁾

3) Jak bude popsáno níže, ukázala se v praxi tato konstrukce jako neudržitelná a soudy se od ní (prozatím jen v případech smluvních závazků odklonily).

4) V případech manželů – podnikatelů, zapsaných v obchodním rejstříku, se do sbírky listiny obchodního rejstříku ukládá mimo jiné stejnopis notářského zápisu o smlouvě o změně rozsahu společného jmění nebo výhradě jeho vzniku k zániku manželství, byla-li taková smlouva uzavřena, nebo rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění; v případě rozvodu musí být uložena dohoda o vypořádání společného jmění nebo rozhodnutí soudu, popřípadě prohlášení podnikatele, že k dohodě ani rozhodnutí soudu nedošlo (viz § 381 odst. 1 písm. l/ obč. zák.). Podle § 29 odst. 2 obč. zák. pak platí, že „skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění, ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo dříve.“ Byla-li proto smlouva o zúžení SJM uložena do sbírky listin obchodního rejstříku a zveřejněna, lze se jí vůči třetím osobám dovolávat.

5) K opačnému závěru viz např. Drápal, L., Bureš, J. a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2193.

1) Článek se nezabývá společnými a nerozdílnými právy a povinnostmi manželů z právních úkonů, týkajících se SJM (§ 145 odst. 4 obč. zák., resp. nově § 713 odst. 3 nového obč. zák.).

2) Obecný zákoník občanský z r. 1811 stanovil jako základní režim odděleného majetku manželů, na jejichž vůli bylo založení režimu společného. Změnu přinesl teprve zákon o rodině z r. 1949, v r. 1964 pak nový občanský zákoník přinesl jako základní režim bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který byl zák. č. 91/1998 Sb. změněn na režim SJM.

Řešení konfliktu

mezi zájmy věřitele a nepovinného manžela

Z pohledu vymahatelnosti práva vůči určitému dlužníkovi je rozhodující zejména **majetek, který tento dlužník vlastní**. Tento majetek lze na základě vykonatelného exekučního titulu,⁶⁾ přiznávajícího věřiteli vůči dlužníkovi určité právo na plnění, postihnout při výkonu rozhodnutí za účelem jeho zpeněžení a vyplacení výtěžku (či jeho části) věřiteli. Majetek jiné osoby než dlužníka, uvedeného v exekučním titulu, naproti tomu zásadně při výkonu rozhodnutí postihnout nelze.

Vzhledem k právní úpravě SJM, jehož součástí je majetek, který není ve vlastnictví ani spoluvlastnictví ani jednoho z manželů (kteří za trvání manželství nabývají majetek zásadně do SJM), ale **ve zvláštním majetkovém společenství obou**, musel zákonodárce nutně zajistit **ochranu práv věřitelů**, kteří by mohli být v důsledku pouhé existence manželství a SJM (nebo smlouvy o zúžení SJM) zkráceni na svých právech a nedosáhli by na majetek dlužníka v SJM. Na druhou stranu nelze opomenout ani práva druhého z manželů k tomuto majetku a je nutno zajistit **ochranu i jemu**. Zákonodárce musel tedy vážit zájmy věřitelů na straně jedné a zájmy manžela (který sám vznik závazku nepřivodil) na straně druhé. Spravedlivě vybalancovat tyto zájmy je přitom složité; v důsledku toho je komplikovaná a nepřehledná i právní úprava a na ni navazující rozhodnutí soudů, které vidí spravedlnost leckdy jinak než zákonodárce a v některých případech aplikují zákon v rozporu s jeho výslovným zněním. Právní jistota věřitelů i manželů se tak bohužel vytrácí.

Ustanovení § 262a občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) stanoví, že v případě vzniku závazku **za trvání manželství** byt jen jednomu z manželů lze výkon rozhodnutí vydaného proti povinnému manželovi **nařídit též na majetek v SJM**.⁷⁾ SJM lze takto postihnout z důvodu uspokojování jakéhokoliv závazku kteréhokoliv z manželů, vzniklého za trvání manželství, bez ohledu na to, zda takový závazek **tvorí předmět SJM či nikoliv**. Při nařízení výkonu rozhodnutí (tj. při rozhodování soudu, zda bude nařízen výkon rozhodnutí dle věřitelem předloženého exekučního titulu) se přitom **nepřihlíží ke smlouvě o zúžení SJM, ani ke smlouvě o vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství**. Při výkonu rozhodnutí (tj. ve fázi následující po nařízení výkonu rozhodnutí) se pak nepřihlíží ke smlouvám, na základě nichž došlo k (následnému) zúžení SJM o majetek, který tvořil SJM v době vzniku závazku (§ 262a o. s. ř.).⁸⁾

6) Vykonatelným exekučním titulem je rozsudek či rozhodčí nález poté, kdy uplyne stanovená lhůta ke splnění přiznané pohledávky, výčet exekučních titulů viz § 274 odst. 1 o. s. ř., případně § 40 odst. 1 exekučního řádu.

7) Obdobně platí, že exekuci či výkon rozhodnutí lze nařídit i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení nebylo doposud vypořádáno – viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 22 Cdo 2195/2006. Pro pořádek třeba připomenout, že v případě zániku SJM a jeho vypořádání dohodou manželů nesmí podle § 150 odst. 2 obč. zák. taková dohoda zasahovat do práv věřitelů, v opačném případě by byla neplatná pro rozpor se zákonem (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 20088/2000).

8) Jak rozhodl Nejvyšší soud dne 24. 4. 2012, sp. zn. 20 Cdo 2512/2011, „žaloba na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nemůže být úspěšná, jestliže vymáhaná pohledávka vznikla za trvání manželství jednomu z manželů před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů.“

Při samotném nařízení výkonu rozhodnutí soud nezkontroluje, zda závazek vznikl před uzavřením manželství, či po něm.⁹⁾ Tato skutečnost, jakož i existence případných důvodů pro vyloučení určitého majetku z výkonu rozhodnutí, může být zkoumána teprve **v rámci samotného výkonu rozhodnutí**, a to na návrh druhého manžela. Ten je v případě, že jsou nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy majetkové hodnoty nebo práva patřící do SJM, ze zákona ohledně těchto hodnot též účastníkem řízení o výkonu rozhodnutí (§ 255 odst. 2 o. s. ř.), je proto o průběhu řízení informován a je na něm, **aby ve vykonávacím řízení hájil svá práva** a domáhal se závěru, že výkon rozhodnutí není ohledně některého majetku přípustný. Manžel tedy musí vždy **snášet důsledky spojené s nařízením výkonu rozhodnutí**, zejména strpět zákonné omezení disponovat s majetkem tvořícím SJM po nařízení výkonu rozhodnutí.¹⁰⁾ Soudy nicméně dospěly k tomu, že v rámci výkonu rozhodnutí nelze postihnout určité nároky manžela povinného, a to konkrétně **nárok na výplatu mzdy**¹¹⁾ podle pracovněprávních předpisů či **nárok na výplatu prostředků z bankovního účtu** (bez ohledu na to, zda se na tomto účtu případně nacházejí prostředky uložené na něj povinným manželem).¹²⁾ Soudní praxe se tak snaží **zamezovat příliš tvrdým důsledkům exekuce**, vedené proti povinnému manželovi, pro druhého manžela.¹³⁾

Po nařízení výkonu rozhodnutí je manžel, který není povinným (není uveden jako dlužník v exekučním titulu a není tak proti němu veden výkon rozhodnutí) v souladu s § 267 odst. 1 nebo 2 o. s. ř. oprávněn podat návrh na vyloučení určitého majetku (z něhož nemůže být podle jeho názoru vykonávaný závazek uspokojen) z výkonu rozhodnutí (**tzv. vylučovací či excindační žaloba**). Vyhoví-li soud takové žalobě, je daný majetek z výkonu rozhodnutí vyloučen a věřitel se z něj uspokojovat nemůže.

Vylučovací žaloba, podaná podle obecného ustanovení § 267 odst. 1 o. s. ř., by měla být úspěšná zejména v případech, kdy (a) byl výkonem rozhodnutí postižen majetek, který podle právní úpravy občanského zákoníku do SJM vůbec nenáleží, ale patří do výlučného vlastnictví manžela – žalobce (majetek nabytý před uzavřením manželství, majetek nabytý dědictvím, darem, podle restitučních předpisů, věci sloužící osobní potřebě a majetek nabytý za majetek v jeho výlučném vlastnictví); (b) **vymáhaný závazek vznikl před uzavřením manželství**; (c) byl výkonem rozhodnutí postižen majetek, který netvoří součást SJM jen proto, že smlouvou mezi manželi byl rozsah

9) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 22 Cdo 2195/2006, 20 Cdo 1690/2007.

10) Viz § 44a exekučního řádu.

11) Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 2045/2006.

12) Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. února 2006, sp. zn. 20 Cdo 2891/2005, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2006, sp. zn. 20 Cdo 2892/2005.

13) Tato judikatura je diskutabilní, neboť nebere ohled na vymezení SJM v občanském zákoníku. Její zastánci přitom nevylučují postižení příslušných nároků „oklikou“, tedy nikoliv formou postižení srážek ze mzdy, resp. přikázáním pohledávky, ale formou přikázáním pohledávky povinného manžela na plnění od druhého manžela (určitá forma vypořádání podílů ze SJM) – tyto konstrukce jsou však velmi těžkopádné. Srov. Postižení majetku patřícího do společného jmění manželů. In *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) – Komentář*, publikováno na www.ipravnik.cz.

SJM zúžen nebo byl vznik SJM vyhrazen k okamžiku zániku manželství a **obsah této smlouvy byl věřiteli znám** (viz § 143a odst. 2 obč. zák.); a/nebo (d) byl výkonem rozhodnutí postižen majetek, který netvoří součást SJM z důvodu předchozího zúžení SJM rozhodnutím soudu.¹⁴⁾

Navazující § 267 odst. 2 o. s. ř. umožňuje (nepovinnému) manželovi podat vylučovací žalobu, jsou-li výkonem rozhodnutí postiženy věci, jež podle zákonného vymezení tvoří SJM, z důvodu vymáhání závazků, vzniklých za trvání manželství druhému z manželů **při používání majetku**,¹⁵⁾ který (a) podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu SJM nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství nepatřil do SJM, a oprávněnému byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy; (b) náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyt před manželstvím, dědictvím, darem, za majetek náležící do jeho vylučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě.

Jak již bylo uvedeno, vznikl-li (budoucímu) manželovi závazek **před uzavřením manželství, nelze tento závazek při výkonu rozhodnutí uspokojovat z majetku v SJM** a v případě postižení takového majetku nařízením výkonu rozhodnutí by vylučovací žaloba podaná (nepovinným) manželem měla být úspěšná (samozřejmě za předpokladu, že se podaří prokázat, že závazek skutečně vznikl před uzavřením manželství). Zákon v tomto směru chrání druhého manžela, který má k majetku v SJM stejná práva jako povinný manžel. Na druhou stranu tím omezuje práva věřitelů.

Tak například, uzavře-li movitější dlužník manželství a za peníze na účtu si koupí společně se svým manželem dům, nebudou se věřitelé moci úspěšně domáhat postižení tohoto domu při výkonu rozhodnutí bez ohledu na to, že druhý z manželů se na kupní ceně podílel třeba jen menší částkou, ani postižení prostředků, které z podnikání manžel nabude po uzavření manželství (jak dům, tak zmíněné prostředky se stanou součástí SJM). Pokud by přesto byl v rámci exekuce takový majetek postižen, měla by být žaloba druhého z manželů na jeho vyloučení z výkonu rozhodnutí podle § 267 odst. 1 o. s. ř. úspěšná. Jak vidno, uzavření manželství v důsledku právní úpravy SJM není jen zdrojem rizik pro manžely, ale může se stát též **nástrojem poškození věřitelů**.¹⁶⁾

Nutno doplnit, že obdobná jako výše popsaná pravidla **platí též v případě exekuce**, prováděné soudním exekutorem podle zák. č. 120/2001 Sb., exekučního řádu,

14) Názory na tuto otázku se různí, nicméně podle mého názoru musí procesní předpis (a prostředky nápravy) nutně odpovídat hmotněprávní úpravě.

15) Může jít o významné závazky, např. o odpovědnost manžela za škodu vzniklou při provozu vozidla v jeho vlastnictví, odpovědnost manžela vůči nájemcům za škodu vzniklou v souvislosti s užíváním budovy v jeho vlastnictví apod.

16) Nachází-li se povinný manžel v úpadku, má věřitel možnost, neučiní-li tak sám dlužník, podat insolvenční návrh a domáhat se, aby soud rozhodl o úpadku dlužníka a o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Prohlášením konkursu zaniká SJM a provede se jeho vypořádání. Majetek, který dlužník tímto vypořádáním získá, může následně sloužit k uspokojení věřitele (viz § 268 a násl. zák. č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona, v platném znění).

ve znění pozdějších předpisů.¹⁷⁾ Pokud jde o vylučovací žaloby, popsané výše, použije se i v případě exekuce vedené podle exekučního řádu o. s. ř.¹⁸⁾

Dílicí shrnutí

Z výše uvedeného je zřejmé, že manžel vždy nese riziko, že z důvodu existence závazku druhého manžela bude nařízen výkon rozhodnutí za účelem uspokojení takového závazku **i na majetek v SJM**, na jehož nabytí se více či méně podílel, případně že bude postižen jeho vylučný majetek, který SJM vůbec netvoří (ať již proto, že SJM bylo smlouvou manželů zúženo, nebo z jiného důvodu). Bude přitom na (nepovinném) manželovi, aby se proti tomuto postižení bránil a domáhal se v rámci vykonávacího řízení zvláštní žalobou **vyloučení takového majetku z výkonu rozhodnutí**.

Vylučovací žaloba by **měla být úspěšná zejména v těchto případech**:

(a) vznikl-li závazek povinného manžela před uzavřením manželství;

(b) byl-li postižen majetek, který nepovinný manžel nabyt před uzavřením manželství;

(c) byl-li postižen majetek, který byl nepovinným manželem nabyt za trvání manželství, který nicméně nespadá do SJM, neboť jej občanský zákoník ze SJM vylučuje (majetek nabytý za trvání manželství darem, v dědictví, v restituci, věci osobní potřeby, majetek nabytý za vylučný majetek manžela);

(d) byl-li věřiteli před vznikem závazku znám obsah smlouvy mezi manžely, zužující SJM o postižený majetek či vyhražující vznik SJM ke dni zániku manželství;

(e) vznikl-li závazek při užívání vylučného majetku povinného manžela (jde-li o majetek, který do vlastnictví povinného manžela nepatří jen z důvodu zúžení SJM, vyžaduje se dále vědomí věřitele o této skutečnosti);

(f) byl-li postižen majetek, který SJM netvoří z důvodu předchozího rozhodnutí soudu o jeho zúžení;¹⁹⁾

(g) byl-li postižen majetek, spadající do SJM, který však v rámci výkonu rozhodnutí (vzhledem k judikatuře soudů) postižen být nemůže (nárok nepovinného manžela na mzdu či na výplatu částky z bankovního účtu).

Naopak **majetek** spadající podle zákona do SJM nelze z výkonu rozhodnutí vyloučit, případně podaná vylučovací žaloba nemůže být úspěšná a manžel musí strpět postižení majetku při exekuci za účelem splnění závazku druhého manžela,²⁰⁾ jde-li o závazek **vzniklý za trvání manželství** a je-li postižen majetek nabytý jedním či oběma manžely za trvání manželství s výjimkou případů, kdy:

(a) věřiteli byl před vznikem závazku znám obsah smlouvy, zužující SJM o postižený majetek či vyhražující vznik SJM ke dni zániku manželství;

(b) závazek vznikl při užívání vylučného majetku povinného manžela (jde-li o majetek, který do vlastnictví druhého manžela nepatří jen z důvodu zúžení SJM smlouvou mezi manželi, vyžaduje se i zde vědomí věřitele o této smlouvě);

17) Viz § 36 odst. 2, § 42 exekučního řádu.

18) § 52 odst. 1 exekučního řádu.

19) Jak již bylo uvedeno výše, názory na tuto otázku se různí.

20) Manžel pochopitelně musí strpět uspokojení závazku ze SJM v případě, kdy jde o závazek obou manželů.

(c) jde o majetek, který SJM netvoří z důvodu předchozího rozhodnutí soudu o jeho zúžení;

(d) jde o majetek, spadající sice do SJM, který však v rámci výkonu rozhodnutí (vzhledem k judikatuře soudů) nemůže být postižen (nárok nepovinného manžela na mzdu či na výplatu částky z bankovního účtu).

Z výše uvedeného je zřejmá komplikovanost platné právní úpravy. Jakákoliv vylučovací žaloba může přitom být úspěšná samozřejmě pouze za předpokladu, že se v řízení o ní podaří prokázat skutečnosti svědčící pro vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí. **Oběma manželům lze tak doporučit pečlivé uchování dokladů vztahujících se k majetku v jejich vlastnictví i k majetku v SJM** (nabývací tituly, faktury, výpisy z účtů o provedených platbách apod.) tak, aby byl tento materiál k dispozici pro účely případného soudního řízení.

V případech, kdy se manželé rozhodnou zúžit SJM, je v každém případě vhodné, aby oba manželé informovali své věřitele (nakolik je to možné) o tom, že SJM bylo zúženo a jak, a to nejlépe v písemné formě (např. při uzavírání konkrétní smlouvy, k níž lze případně smlouvu o zúžení SJM připojit v příloze). Lze přitom doporučit **sjednání této informační povinnosti** manžela vůči věřitelům přímo ve smlouvě, kterou se SJM zužuje. Teprve při splnění této povinnosti v každém konkrétním případě se lze dovolávat účinků dané smlouvy vůči věřiteli (oprávněnému) a opřít o ni případnou vylučovací žalobu. Vzhledem k omezeným účinkům smluvního zúžení SJM může být vhodnějším zúžení SJM rozhodnutím soudu. **Tím však platná právní úprava v podstatě vede manžela na cestě omezení rizik od oltáře rovnou k soudu a k podání žaloby na druhého manžela co nejdříve po vstupu do manželství.**

Smluvní závazky převzaté druhým manželem

Zákonná úprava solidární povinnosti manželů plnit své závazky

Společná a nerozdílná povinnost manželů plnit určitý závazek znamená, že věřitel je oprávněn požadovat plnění **po kterémkoliv z nich, přičemž splní-li dluh jeden z manželů, povinnost druhého manžela tím zanikne.** Je-li manžel společně a nerozdílně s druhým manželem povinen splnit určitý závazek, odpovídá za jeho splnění **celým svým majetkem**, tedy jak majetkem, který spadá do SJM, tak majetkem ve svém výlučném vlastnictví (který SJM netvoří). Manžel, který závazek (ze svého výlučného majetku) splnil, může následně požadovat, aby mu druhý manžel uhradil svůj podíl, v zásadě o velikosti jedné poloviny (viz § 511 obč. zák.). Podle výše zmíněného výslovného znění § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. není přitom pro závěr o tom, zda jsou manželé povinni plnit určitý závazek společně a nerozdílně, rozhodující, který z manželů svým jednáním vznikl závazek vyvolal, ani o jaký druh závazku se jedná (zda o závazek smluvní či mimosmluvní), ale pouze to, **zda daný závazek tvoří součást SJM.** Zde znovu připomeňme, že nedojde-li k modifikaci SJM smlouvou o zúžení manželství či o vyhrazení jeho vzniku ke dni zániku manželství (na kterou se lze vůči třetím osobám dovolávat jen v případě jejich předchozí vědomosti o ní) nebo rozhodnutím soudu

na návrh jednoho z manželů, tvoří součást SJM všechny závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. S výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů (které do SJM nespádají), tedy SJM tvoří i všechny závazky, vzniklé za trvání manželství jen jednomu z manželů, které tento manžel převzal bez souhlasu druhého manžela a které nepřesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům (obou) manželů. Zákodárce tedy při úpravě SJM rezignoval na základní zásadu spravující individuální odpovědnost jednotlivce, podle níž každý odpovídá za své jednání, a namísto toho **odpovědnost jednotlivce – manžela navázal na hodnotu závazku převzatého druhým manželem.** Je-li tento závazek přiměřený majetkovým poměrům (obou) manželů, manžel by za něj měl podle zákonodárce odpovídat bez ohledu na to, že jeho vznik nemohl nijak ovlivnit, ani nezná jeho obsah.

Pokud závazek poměrům manželů přiměřený není, je naopak povinen plnit jej pouze manžel, jenž přivodil jeho vznik – i v tomto druhém případě nicméně platí, že takový „nepřiměřený“ závazek **lze při výkonu rozhodnutí uspokojovat z prostředků v SJM** (viz výše) a majetková sféra druhého manžela povinného může být v tomto ohledu zásadním způsobem dotčena. Odhlédneme-li od toho, že samotné kritérium přiměřenosti závazku majetkovým poměrům manželů je velmi nejasné a v praxi se vykládá obtížně, lze jen těžko obhajovat důvody, pro které by měl manžel, který vznik určitého závazku v důsledku jednání svého protějšku nemohl nijak ovlivnit, odpovídat za jeho splnění. Jen proto, že dříve s povinným manželem uzavřel manželství? Nutno přitom podotknout, že v případě společné a nerozdílné odpovědnosti dlužníků je **zcela na věřiteli**, vůči kterému z nich bude závazek uplatňovat a jak bude postupovat při výkonu rozhodnutí. Podle výslovné úpravy občanského zákoníku by se věřitel mohl dokonce rozhodnout, že závazek nebude vůbec vymáhat vůči manželovi, který jeho vznik vyvolal, ale pouze a výlučně vůči jeho protějšku a uspokojí se pouze z jeho výlučného majetku. Veškerá tíže závazku by tak mohla ležet pouze na druhém manželovi a původce závazku by vůbec nemusel pocítit důsledky svého jednání. Taková představa o spravedlnosti je zjevně pochybná.

Povinnost manžela plnit smluvní závazky druhého manžela v judikatuře soudů

Popsaná právní úprava se plně projevila v praxi, zejména v důsledku postupu různých úvěrových institucí (ať již bankovního či nebankovního typu), kdy velmi často docházelo k tomu, že úvěrové smlouvy byly uzavírány pouze s jedním manželem bez vědomí a souhlasu druhého manžela a poté, kdy manžel (dlužník z úvěrové smlouvy) nebyl schopen poskytnutý úvěr splácet, se věřitelé hojili na druhém z manželů, jenž do té doby nemusel mít o poskytnutí úvěru a jeho podmínkách ani potuchy. Podobným postupům byla naštěstí učiněna přítrž (někteří věřitelé se v nich pokoušejí nadále pokračovat, v případě sporu snad však již bez naděje na úspěch). Stalo se

tak v důsledku rozhodování soudů, které po počátečním dlouholetém váhání začaly rozhodovat **v rozporu s výslovným zněním občanského zákoníku** a představou zákonodárce, přičítací se tradičním právním principům.

V září 2007 se velký senát Nejvyššího soudu odklonil od dřívější judikatury (vycházející z výslovného znění § 145 odst. 3 obč. zák.) a dospěl k závěru, že „*splnění závazku, který vznikl (jen) jednomu z manželů za trvání manželství v důsledku jeho právního jednání, nemůže věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci po druhém z manželů. Ve sporu o splnění takového závazku není druhý manžel pasivně věcně legitimován; to platí bez ohledu na to, zda závazek tvoří společně jmění manželů.*“²¹⁾

Na tento závěr navázala následná rozhodnutí Nejvyššího soudu²²⁾ a jako ústavně konformní byl potvrzen též Ústavním soudem.²³⁾

Uvedená judikatura rozvíjí ústřední **zásadu autonomie vůle**, podle níž se každý může svobodně zavazovat a vybírat své smluvní partnery, a zásadu *pacta sunt servanda* (smlouvy mají být plněny), která se může uplatňovat jen mezi účastníky smluvního vztahu.

Podle Nejvyššího soudu (i soudu Ústavního) nelze tedy požadovat, aby manžel, který není stranou smlouvy, byl z takové smlouvy zavázán z důvodu pouhé existence SJM. Soudy tedy tvrdí aplikaci práva (na české poměry nebyvalou) v podstatě **neutralizovaly zákonem předvídanou povinnost manžela plnit smluvně převzatý závazek, spadající do SJM, společně a nerozdílně** se svým protějškem. Takový závazek tedy nelze uspokojovat z vylučného majetku druhého manžela, ale pouze z vylučného majetku povinného manžela, případně z prostředků v SJM (viz výše).

Povinnost manžela

plnit mimosmluvní závazky druhého manžela

Je třeba poukázat na to, že výše uvedená soudní judikatura se týká závazků manžela převzatých smluvně. **Nevztahuje se na závazky mimosmluvní**, tedy zejména na závazky uhradit způsobenou škodu či vydat bezdůvodného obohacení, kteréžto podle Nejvyššího soudu též patří do SJM.²⁴⁾

V této souvislosti je zřejmá jistá diskrepance (která obnáší značná rizika), neboť zatímco pro to, aby se stal majetek součástí SJM, je vyžadováno jeho zákonné nabytí,²⁵⁾ k tomu, aby se stal součástí SJM závazek, může zjevně dojít i protiprávním jednáním jednoho z manželů. Jsem nicméně přesvědčen o tom, že pokud v případě smluvních závazků dovodily soudy nemožnost použít pravidlo o společné a nerozdílné povinnosti manželů (§ 143 odst. 5 obč. zák.) z principů, ovládajících smluvní právo, lze v případě mimosmluvních závazků dovodit nemožnost takového použití z **principů, ovládajících mimosmluvní odpovědnost** (tj. zejména odpovědnost

za škodu či za vydání bezdůvodného obohacení). Základním předpokladem odpovědnosti za škodu je totiž protiprávní jednání škůdce, spočívající v jeho (aktivním) konání či (pasivním) opomenutí tam, kde měl povinnost určitým způsobem konat. V případě solidární odpovědnosti manžela za závazky svého protějšku, předvídané v § 145 odst. 3 obč. zák. však na straně nepovinného manžela jakékoliv protiprávní jednání absentuje (nepokládáme-li za jeho základní provinění to, že vstoupil se škůdcem do manželství).

Obdobně předpokladem bezdůvodného obohacení je vznik majetkového prospěchu, který na straně jedné osoby vznikl na úkor osoby jiné (§ 451 obč. zák.). To, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením (či peněžitou náhradou), je pak povinna vydat, resp. poskytnout právě toliko osoba, na jejíž straně majetkový prospěch vznikl (§ 458 obč. zák.), a nikoliv osoba jiná, ve vztahu k níž se ostatně o bezdůvodné obohacení vůbec nejedná. Vznikne-li proto bezdůvodné obohacení na straně pouze jednoho manžela (a nikoliv obou), není rozumného důvodu pro to, aby bylo bezdůvodné obohacení (či peněžitá náhrada za něj) vráceno ze strany druhého manžela, jenž se na úkor jiného neobohatil.

Jsem proto přesvědčen, že manžel by ani v případě mimosmluvního závazku vzniklého druhému z manželů a spadajícího do SJM neměl za takový závazek odpovídat společně a nerozdílně, neboť v opačném případě by byly popřeny základní principy, z nichž právní úprava odpovědnosti vychází.

Pohled nového občanského zákoníku

Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen „**nový obč. zák.**“), který by měl vstoupit v účinnost od 1. 1. 2014, upravuje SJM **výrazně podrobněji**, než platná právní úprava. Namísto stávajících 11 paragrafů nového občanského zákoníku vyhrazuje SJM 35 ustanovení (§ 712 nového obč. zák. navíc předvídá, že se na SJM mohou obdobně použít ustanovení o společnostech, resp. spoluvlastnictví, zakotvená v dalších desítkách ustanovení). Nový občanský zákoník přináší řadu změn, vztahujících se jak k právům věřitelů k majetku v SJM, tak k povinnosti manželů plnit závazky druhého z nich společně a nerozdílně.

Vymezení SJM v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník vymezuje SJM v řadě ohledů **odlišně od platného občanského zákoníku** a předvídá existenci **několika režimů jeho správy** (zákonný režim, smluvný režim, režim založený rozhodnutím soudu).

Podle zákonného režimu (§ 709 nového obč. zák.) je součástí SJM **vše to, čeho nabyl jeden z manželů nebo oba společně za trvání manželství**, s výjimkou toho, co *a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů, b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořizení pro případ smrti projevil jiný úmysl, c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho vylučnému vlastnictví, e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého vybraného majetku.*

21) Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

22) Např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2070/2008.

23) Usnesení Ústavního soudu z 2. 7. 2008, sp. zn. IV. ÚS 3002/07.

24) Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

25) Srov. např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1–459. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 839.

Mezi výjimky ze SJM tak oproti platnému občanskému zákoníku již nepatří majetek nabytý v restituci (zákonodárce vychází z toho, že restituce nejsou již aktuální),²⁶⁾ naopak nový občanský zákoník výslovně upravuje některé nové výjimky, z nichž některé dovozovala již dříve judikatura i z platné úpravy,²⁷⁾ a do SJM mohou nově spadat i věci nabyté oběma manžely darováním či děděním.

Významnou změnu představuje **vymezení dluhů, spadajících do SJM**. Podle § 710 nového obč. zák. jsou součástí společného jmění „*dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo b) je převzat jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.*“ Formulace daného ustanovení je značně kostrbatá a nepřehledná. Lze z ní zřejmě dovodit, že podle nového občanského zákoníku budou součástí SJM jakékoliv dluhy, převzaté jedním manželem bez souhlasu druhého, jen týkají-li se obstarávání **každodenních nebo běžných potřeb rodiny**. Nový občanský zákoník tedy **opouští kritérium přiměřenosti** závazku majetkovým poměrům obou manželů, ale pro to, aby dluh (převzatý jedním manželem bez souhlasu druhého) vstoupil do SJM, se vyžaduje jasná souvztažnost s potřebami rodiny (požadavek běžnosti těchto potřeb pak v sobě jistě nese i kvalitativní a kvantitativní omezení takového dluhu).

Nově pak budou součástí SJM i dluhy týkající se výhradního majetku manžela a převzaté oběma manžely nebo jedním manželem se souhlasem druhého, avšak pouze v rozsahu, nepřesahujícím zisk z tohoto výhradního majetku (samotný tento zisk tvoří podle § 709 odst. 2 nového obč. zák. součást SJM). Vzhledem ke znění nového občanského zákoníku (jak potvrzuje též jeho důvodová zpráva) pak součástí SJM nebudou dluhy, vzniklé z důvodu protiprávního jednání manžela.

Smlouvou, uzavřenou formou veřejné listiny, mohou snoubenci či manželé upravit majetkový režim odlišně od zákonného, konkrétně režim oddělených jmění, režim vyhradzující vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i režim rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu (§ 717 nového obč. zák.). Významnou změnou je přitom to, že manželé mohou nově smlouvou, upravující SJM, nechat **zapsat do veřejného seznamu**,²⁸⁾ a to je-li to v ní ujednáno, anebo na žádost obou manželů; do seznamu se zapíše vše, co mění zákonný majetkový režim manželů (§ 721 nového obč. zák.). Smyslem zápisu je zajistit informovanost třetích osob o modifikaci zákonného režimu. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku přitom jasně uvádí, že „*budou-li smlouva a vše, co zákonný majetkový*

režim manželů mění, zapsány do veřejného seznamu, budou změny ujednané manžely účinné vůči třetím osobám“ a nebude-li tam zapsána, budou se manželé moci jejího obsahu vůči třetí osobě dovolat, jen byla-li se smlouvou seznámena. Byť samotný nový občanský zákoník toto pravidlo výslovně nestanoví, lze je dovodit výkladem. Na druhou stranu bude vždy třeba zkoumat, zda taková dohoda nepoškozuje věřitele – v takovém případě by nebyla vyloučena její neúčinnost (§ 719 odst. 2 nového obč. zák.).

Nový občanský zákoník dále předvídá, že **ve vymezených případech může být zákonný režim modifikován též rozhodnutím soudu**. Podle § 724 nového obč. zák. soud na návrh manžela SJM zruší nebo zúží jeho stávající rozsah, je-li pro to závažný důvod (zrušení SJM rozhodnutím soudu platný obč. zák. nezná).²⁹⁾ Ustanovení § 724 odst. 2 nového obč. zák. rozvádí, které důvody považuje zákon za závažné. Patří mezi ně (i) skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, (ii) že manžela lze považovat za marnotratného, i to, (iii) že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Skutečnost, že manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby, je nově závažným důvodem jen tehdy, dospěje-li k tomu na základě svého uvážení soud. Možnost zápisu takového rozhodnutí do veřejného seznamu nový občanský zákoník nepředvídá (změnu může přinést prováděcí zákon), lze nicméně zřejmě dovodit, že vůči třetím osobám je takové rozhodnutí účinné vždy, byť o něm nebyly předem informovány.

Práva věřitelů k majetku v SJM

Nový občanský zákoník stanoví, že *vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění* (§ 731 nového obč. zák.).³⁰⁾ Obdobné pravidlo lze dovodit již z platného občanského zákoníku, velmi významnou změnu však přináší § 732 nového obč. zák., podle něhož, *vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství*. Závěrečná věta tohoto ustanovení popírá předešlé pravidlo § 731 a **rozšiřuje práva věřitelů** (na úkor nepovinného manžela), kteří se budou moci z majetku v SJM hojit i v případě, kdy určitý závazek vznikl před uzavřením manželství. Vstup do manželství tak z tohoto pohledu bude znamenat dosud neznámé riziko.

Na druhou stranu u závazků vzniklých již za trvání manželství je **posílena ochrana nepovinného manžela**. V obou případech se podle nového občanského zákoníku

26) Podle přechodných ustanovení nového občanského zákoníku (§ 3040) *součástí společného jmění není věc vydaná podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka*.

27) Viz např. judikatura ze dne 24. 11. 2010, potvrzená usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 5015/2008, podle které nepatří do SJM bolestné, náhrada ztížení společenského uplatnění, či peněžitá satisfakce jako náhrada nemajetkové újmy dle § 13 obč. zák., neboť povahově slouží osobní potřebě manžela, a spadá tedy pod zákonnou výjimku ze SJM.

28) Podrobnosti má stanovit zvláštní zákon.

29) Nově lze zúžit i o obvyklé vybavení rodinné domácnosti, které se nicméně spravuje zvláštními pravidly, jež nelze vyloučit – viz § 698 a 699 nového obč. zák.

30) Lze zřejmě dovodit, že SJM zaniká i podle nového občanského zákoníku zánikem manželství, byť z nového občanského zákoníku toto pravidlo oproti platnému občanskému zákoníku nevyplývá.

nebude moci věřitel uspokojovat z celého SJM, ale pouze z příslušného podílu povinného manžela. **Nepovinný manžel nicméně pro dosažení tohoto omezení musí věřitele informovat o svém nesouhlasu s konkrétním dluhem bez zbytečného odkladu** poté, kdy se o něm dozví, a to způsobem, který bude moci v případě sporu prokázat (tj. nejlépe písemně či před věrohodnými svědky) – nový občanský zákoník na nepovinného manžela v tomto směru klade značné břemeno a vyžaduje od něj aktivitu při hájení svých práv.

Nelze přehlédnout, že uvedená změna přinese nepochybně značné **komplikace při výkonu rozhodnutí** a bude též vyžadovat odpovídající změnu občanského soudního řádu, neboť soud bude nově v řízení o výkonu rozhodnutí rozhodovat (zřejmě v rámci rozhodování o vylučovací žalobě podané nepovinným manželem), který majetek výkonem rozhodnutí postihnout nelze, protože do podílu nepovinného manžela nenáleží.

Určité kompromisní řešení mezi ochranou práv manželů a věřitelů přináší § 733, podle něhož má nově platit, že „*zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.*“ Oproti tomu dle platného práva (viz výše) platí, že následně uzavření smlouvy o zúžení SJM (bez ohledu na to, po jaké době od vzniku závazku k němu došlo) nemůže ovlivnit právní vztahy vytvořené v době vzniku pohledávky. Nový občanský zákoník nicméně nevyjasňuje vztah zmíněného ustanovení § 733 s § 719 odst. 2, podle kterého „*smlouva o manželském majetkovém režimu se nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.*“ Smlouva o manželském majetkovém režimu přitom nepochybně do práv věřitele dříve vzniklého dluhu zasáhnout může.

Ustanovení § 734 nového obč. zák. pak doplňuje, že věřitel, jehož právo bylo dotčeno smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, může toto své právo uplatnit při vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo (nový občanský zákoník blíže nepředvídá postup, jakým by věřitel měl tato svá práva uplatnit, ani v jaké době je oprávněn tak učinit). Uvedená ustanovení nového občanského zákoníku a jejich vzájemný vztah jsou poněkud nejasná (určité vyjasnění by snad mohla přinést novela občanského soudního řádu) a jejich uplatňování v praxi ukáže až čas.

Ustanovení § 737 nového obč. zák. konečně stanoví, že vypořádáním SJM nesmí být dotčeno právo třetí osoby, přičemž v opačném případě se tato osoba může domáhat, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné; odst. 2 pak jasně stanoví, že **vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.**

Zatímco nyní je při výkladu § 150 odst. 2 obč. zák. dovozováno, že dohoda o vypořádání SJM dotýkající se práv věřitelů (znemožňující jejich uspokojení) je neplatná, napříště by měla být toliko neúčinná.

Povinnost manžela plnit smluvní závazky převzaté druhým manželem

Ustanovení § 713 odst. 2 nového obč. zák., upravující správu SJM v zákonném režimu, stanoví, že *povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně.* Nový občanský zákoník tedy formuluje společnou a nerozdílnou povinnost manželů plnit určité závazky oproti platnému občanskému zákoníku jinak a nevztahuje ji jen k závazkům, tvořícím součást SJM, ale ke všem závazkům **spojeným se společným jměním manželů.** Lze dovodit, že manželé budou nadále povinni plnit společně a nerozdílně dluhy, tvořící součást SJM. Jak již bylo uvedeno výše, nový občanský zákoník tyto dluhy (dříve závazky) definuje ve svém § 710 věč.

Předně půjde o dluhy, převzaté za trvání manželství oběma manžely **společně.** Dále půjde o dluhy převzaté za trvání manželství oběma manžely nebo jedním z nich se souhlasem druhého, týkající se **majetku, náležitých výhodně jednomu z manželů,** a to v rozsahu nepřesahujícím zisk z tohoto majetku.

Manžel by v této souvislosti měl vždy dobře vážit, s jakým úkonem manžela vysloví svůj souhlas, neboť důsledky takového souhlasu mohou být značné zejména v případech, kdy se jedná o majetek přinášející do SJM značný zisk (např. podíly na zisku obchodních společností, zisk z nájmu lukrativních nemovitostí, apod.). Stane-li se v důsledku souhlasu manžela určitý závazek součástí SJM, může se věřitel následně v důsledku pasivní solidarity hojit na vylučném majetku obou manželů; nový občanský zákoník tak od manžela vyžaduje odpovědný přístup při udělování souhlasu s právními úkony druhého manžela, týkajícími se jeho výhradního majetku.

Třetí kategorií dluhů, spadajících do SJM, tvoří dluhy, převzaté buď i jen jedním z manželů bez souhlasu druhého, vzniklé při obstarávání běžných či každodenních potřeb rodiny – zde by riziko pro druhého manžela nemělo být nepřilíh vysoké z důvodu očekávané nižší hodnoty takových závazků.

Lze shrnout, že **nový občanský zákoník omezením rozsahu závazků (dluhů), spadajících do SJM oproti platné úpravě, snižuje rizika, která z uzavření manželství plynou. Nebude-li manželům zákonný režim SJM vyhovovat, bude na nich, aby si případně smlouvou upravili SJM odchylně a zápisem do veřejného seznamu dosáhli účinků smlouvy i vůči třetím osobám, eventuálně se s žádostí o zúžení SJM obrátili na soud.**

Závěrem

Smyslem práva je usměrnění (často složitých) mezilidských vztahů prostřednictvím závazných pravidel sledujících představu zákonodárce o spravedlnosti, vycházející z obecné společenské morálky a zdravého rozumu. Právo se však často utápí v sobě samém a přináší konstrukce, které život často více komplikují a usměrňují společenské vztahy leckdy nezamýšleným směrem.

Platná právní úprava SJM představuje podle mého názoru jeden z nejproblematičtějších institutů českého práva vůbec a skrývá pro manžely značná rizika nejen ve vzájemných vztazích, ale i ve vztazích ke třetím

institut	obsahová změna	nový občanský zákoník	občanský zákoník, občanský soudní řád
změna vymezení předmětu SJM	nově jsou vymezeny majetek a zejména závazky spadající do SJM; vyloučení závazků z protiprávních jednání ze SJM	§ 709, 710	§ 143 obč. zák.
odlišení režimů správy SJM	nově jsou odlišeny tři režimy správy SJM (zákonný, smluvní, z rozhodnutí soudu)	§ 143a, 148	§ 708 a násl. obč. zák.
práva věřitelů k majetku v SJM	ze SJM lze nově uspokojovat i závazky vzniklé jen jednomu z manželů před uzavřením manželství	§ 732	-
	za zákonných podmínek jsou omezena práva věřitelů k majetku v SJM na vypořádací podíl povinného manžela	§ 732	§ 262a o. s. ř.
	přípuštění účinků dohody o zúžení SJM i pro dříve vzniklé závazky	§ 733	§ 262a o. s. ř.
	možnost dotčených věřitelů uplatňovat svá práva vůči manželům při vypořádání SJM	§ 734	-
účinnost dohody o režimu SJM vůči věřitelům	možnost registrace dohody o smluvním režimu SJM ve veřejném seznamu (dle platné úpravy možnost zveřejnění jen v případě manželů – podnikatelů)	§ 721	-
modifikace SJM rozhodnutím soudu	soud je oprávněn SJM ze závažných důvodů i zrušit	§ 724	-
	nově jsou vymezeny závažné důvody pro zúžení (nově i zrušení) SJM; při podnikání manžela či jeho neomezeném ručení jako společníka obchodní společnosti závisí zúžení (zrušení) na uvážení soudu	§ 724	§ 148 obč. zák.
společná a nerozdílná povinnost manželů plnit závazky	nové vymezení závazků, tvořících dle zákona SJM, které manželé plní společně a nerozdílně	§ 710, 713	§ 143 obč. zák.
Obvyklé vybavení domácnosti	stanovení zvláštních pravidel pro nakládání s těmito věcmi; soud může zúžit SJM i o tyto věci; může se jich týkat i výhrada vzniku SJM ke dni zániku manželství	§ 698, 699, 718, 727	§ 143a, 148 obč. zák.

osobám, kterým se navíc manželé mohou bránit jen velmi obtížně. Vstup do manželství tak namísto vplutí do klidného přístavu může znamenat bouři na otevřeném moři.

Zavedení institutu SJM v právu nutně znamená, že zákonodárce musí v návaznosti na něj upravit řadu vztahů tak, aby chránil zájmy manželů na jedné a zájmy věřitelů na druhé straně.

Nový občanský zákoník přináší určité změny a mezi těmito zájmy se snaží hledat **novou rovnováhu**, představující oproti platné právní úpravě **výrazné zlepšení**. **Na jedné straně přináší zvýšenou ochranu manžela před závazky jeho protějšku** (zejména možnost zveřejnění smluv o modifikaci SJM ve veřejném rejstříku, omezení rozsahu závazků spadajících do SJM či omezení věřitele hojit se na majetkovém podílu nepovinného manžela v SJM), **na druhou stranu v některých ohledech rozšiřuje práva věřitelů** (např. nová možnost hojit se na majetku v SJM i u závazků, vzniklých před uzavřením manželství;

možnost hojit se na nepovinném manželovi u některých závazků, vztahujících se k výhradnímu majetku druhého z manželů a převzatých s jeho souhlasem).

Ve skutečnosti rizika plynoucí ze vzniku SJM po uzavření manželství nelze eliminovat a též nový občanský zákoník předpokládá od manželů **aktivitu a obezřetnost** při ochraně jejich práv (ať již při vztazích vůči sobě navzájem či vůči věřitelům).

Otázkou proto zůstává, nakolik je právní úprava SJM, projevující se v celé řadě komplexních právních vztahů a nejasností, vůbec nezbytná. Zda by nestálo za to zamyslet se nad zrušením institutu SJM jako takového a ponecháním vzájemných vztahů manželů v první řadě jejich svobodné vůli (ochranu majetkových zájmů manželů lze jistě zajistit i jinými prostředky, které by méně zasahovaly do práv manželů a třetích osob). Dost možná by poté stoupl též počet nově uzavíraných (a šťastných) manželství. ■